

Leidraad voor samenwerkings-
verbanden passend onderwijs

Samen bouwen aan ouder- en jeugdsteunpunten

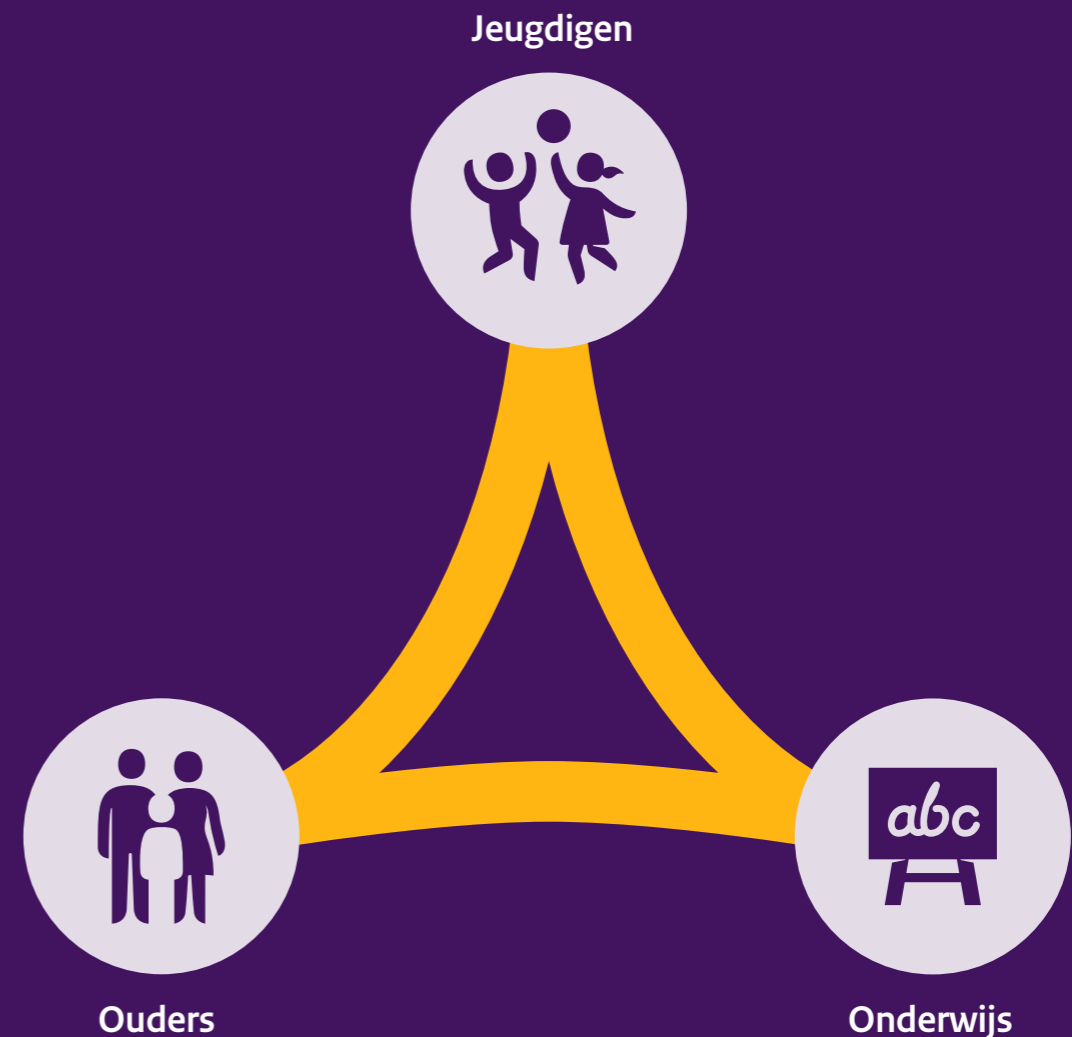
Index

Samen bouwen aan ouder- en jeugdsteunpunten	3
Inleiding	4
De 3 pijlers onder elk steunpunt	6
Informeren	7
Steunen	9
Signaleren	12
Acht stappenplan	15
De praktijk	19
Meer weten?	26

Samen bouwen aan ouder- en jeugdsteunpunten

Ouders en jeugdigen hebben, in hun zoektocht naar passend onderwijs voor hun kind informatie nodig die toegankelijk en begrijpelijk is en toepasbaar is op hun specifieke situatie. Ze worden desgewenst ondersteund, zodat zij samen met school en samenwerkingsverband tot een zo passend mogelijk onderwijsaanbod komen. Elke regio is anders en elke context is anders. Het is daarom belangrijk dat ouders en jeugdigen in hun eigen omgeving gezien, gehoord en geholpen worden.

In elk samenwerkingsverband komt daarom een ouder- en jeugdsteunpunt. Ouders en jeugdigen vinden daar informatie over en steun bij passend onderwijs. Het ouder- en jeugdsteunpunt helpt het beleid in het samenwerkingsverband door de ervaringen die opgedaan worden. Informeren, steunen en signaleren vormen de drie pijlers onder elk steunpunt.

Inleiding

Een ouder- en jeugdsteunpunt (hierna: steunpunt) in elke regio voorziet in de beantwoording van een aantal geconstateerde problemen:

- Ouders en jeugdigen¹ geven aan vaak hun weg niet goed te vinden in de zoektocht naar en binnen passend onderwijs voor hun kind in hun omgeving.
- Scholen hebben wel informatie over wat zij zelf aanbieden, maar niet over het aanbod in de regio.
- Ouders en jeugdigen weten niet altijd goed wat de rechten en plichten van scholen zijn, waardoor zij geen gelijkwaardige gesprek over passend onderwijs aan kunnen gaan met school.
- Ouders en jeugdigen willen graag informatie die toegankelijk en voor hen begrijpelijk is, en waar nodig op hun situatie is toegespitst.
- Ouders en jeugdigen willen ondersteuning bij hun zoektocht naar en binnen passend onderwijs.

De opgave is niet nieuw. Samenwerkingsverbanden geven de ondersteuning van ouders vorm en scholen zorgen voor goede informatie over hun mogelijkheden. Deze verantwoordelijkheden veranderen niet, maar worden met de organisatie van regionale ouder- en jeugdsteunpunten gefaciliteerd door het samen-

¹ **Taal:** In de leidraad is voor de leesbaarheid gekozen voor de volgende termen:

- Jeugdigen (4-23 jaar jarigen)
- Kinderen (jeugdigen onder de 12 jaar, of schoolgaand in het basisonderwijs)
- Jongeren (jeugdigen boven de 12 jaar, of schoolgaand in het voortgezet onderwijs (en het mbo))
- Leerlingen en scholieren wordt gebruikt bij de jeugdigen in relatie tot de schoolomgeving
- Het ouder- en jeugdsteunpunt wordt in deze leidraad het steunpunt genoemd

werkingsverband. Er komen ook verantwoordelijkheden bij: samenwerkingsverbanden richten hun informatie naast ouders nu ook op jeugdigen en zij betrekken ouders en jeugdigen bij de manier waarop ze het steunpunt vormgeven. Dit is één van de onderdelen van de verbeteraanpak² passend onderwijs.

De samenwerkingsverbanden krijgen de taak een steunpunt te realiseren dat:

- Samen met ouders en jeugdigen is ingericht.
- Toegankelijk is voor ouders en jeugdigen.
- Nauw samenwerkt en opgezet is met of in aansluiting op ervaringsdeskundige jeugdigen en ouders en/of ouder- en jeugdinitiatieven in de regio.
- Onafhankelijk werkt³.
- Gevalideerde en objectieve informatie verstrekt over passend onderwijs in de regio en de rechten en plichten van ouders en jeugdigen, scholen en samenwerkingsverband.
- Ouders en jeugdigen ondersteunt bij hun vragen over alle facetten van passend onderwijs.
- Ervaringen van ouders en jeugdigen inbrengt in de beleids- en praktijkontwikkeling van passend onderwijs in de regio.

² [Beleidsnota evaluatie passend onderwijs november 2020](#)

³ Samenwerkingsverbanden verschillen daarin van elkaar en hebben de opdracht om binnen hun eigen situatie dat onafhankelijk werken vorm te geven. Dit hangt nauw samen met de governance-structuur van het samenwerkingsverband

Inleiding

Het steunpunt neemt geen taken over van het samenwerkingsverband of de scholen. Het wordt een voorziening ingericht door het samenwerkingsverband die (een deel van de) oplossingen biedt voor de geconstateerde problemen. De informatievoorziening blijft een verantwoordelijkheid van scholen en schoolbesturen, net als de behandeling van klachten en geschillen in procedures. Het steunpunt biedt wel ondersteuning bij klachtenprocedures, met informatie en uitleg over mogelijke stappen die gezet kunnen worden. Ouders en jongeren krijgen met een onafhankelijk werkend steunpunt de mogelijkheid om bijvoorbeeld de informatie van scholen nog eens door te nemen en keuzes af te wegen.

Samenwerkingsverbanden verschillen van elkaar. Op sommige plekken is de informatievoorziening vanuit scholen en het samenwerkingsverband goed op orde, op andere plekken is de onafhankelijke ondersteuning van ouders een voorbeeld voor anderen. De ontwikkeling van het steunpunt sluit aan op de situatie van het samenwerkingsverband in de betreffende omgeving.

Deze leidraad helpt samenwerkingsverbanden in het proces om te komen tot een steunpunt en sluit aan bij de verschillende regionale uitgangsposities. Het bevat een stappenplan en bouwstenen om samen met ouders en jongeren aan het steunpunt te bouwen.

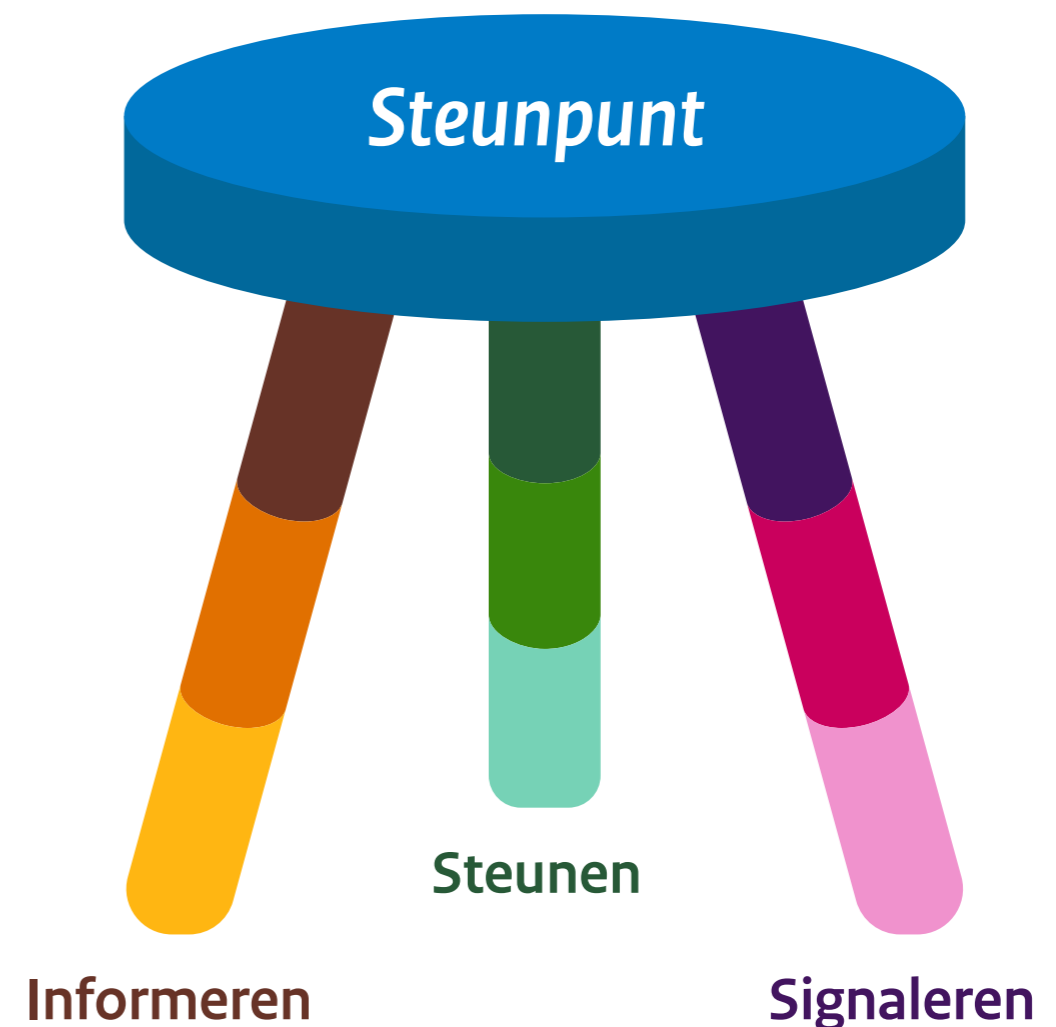
De leidraad is opgesteld in opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap met input van een werkgroep⁴ van vertegenwoordigers van samenwerkingsverbanden, ouderorganisaties en jongerenorganisaties en in overleg, afstemming en samenwerking met klankbordgroep(en) van die vertegenwoordigers.

Achtereenvolgens vind je in deze leidraad uitleg over de drie eerder genoemde pijlers, met de bouwstenen per pijler. Het proces van acht stappen om tot een steunpunt te komen komt daarna aan bod, waarna de uitvoering in de twee hoofdfases (aanloop en uitvoering) en een aantal praktische zaken aan de orde komen.

⁴ De werkgroep onder leiding van OCW bestond uit vertegenwoordigers van: LAKS, JongPit, Ouders&Onderwijs, OCO Amsterdam, Ouderplatform Zuid Holland Zuid, Oudersteunpunt Noord-Kennemerland, Netwerk Leidinggevenden Passend Onderwijs, Sectorraad Samenwerkingsverbanden VO

Drie pijlers onder elk steunpunt: informereren, steunen, signaleren

Ouders en jeugdigen willen gehoord, gezien en geholpen worden door een steunpunt. Dit vraagt in de ontwikkeling een aantal vereisten die voor elk steunpunt gelijk zijn. Elk steunpunt heeft als pijlers informeren, steunen en signaleren. Bij de opzet van een steunpunt is het raadzaam om de startsituatie van elke pijler in beeld te brengen.⁵

⁵ Het beeld van de pijlers is gebaseerd op de drie-potige kruk waarmee Alice van der Pas duidelijk maakte dat de drie uitgangspunten onder de ouderschapstheorie van gelijk belang zijn: het krukje (lees steunpunt) staat alleen als alle drie de poten (lees pijlers) op orde zijn

Pijler 1 Informeren

Het steunpunt is een plek voor informatie die toegankelijk, leesbaar en begrijpelijk is voor ouders en jeugdigen.

De pijler informeren van het steunpunt bestaat uit het bieden van gevalideerde en objectieve informatie over passend onderwijs in het algemeen (landelijk gelijke informatie)⁶ en de regionale uitwerking daarvan (procedures, werkwijzen, etc.). De pijler bevat informatie over de rechten en plichten van ouders, jeugdigen en onderwijs bij passend onderwijs en de mogelijkheden die de scholen qua ondersteuning bieden en de mogelijkheden voor passend onderwijs in de regio.

De informatie is leesbaar, begrijpelijk en toegankelijk. Dat vraagt om een vertaalslag van landelijk beschikbare informatie, die veelal geschreven is voor professionals. Deze vertaalslag geldt voor alle samenwerkingsverbanden. Hierin trekken we landelijk samen op en werken we aan een landelijke informatieset. Landelijke organisaties als het LAKS, Ouders & Onderwijs, Balans maar ook lokale partijen als OCO in Amsterdam en het Oudersteunpunt Noord Kennemerland, hebben in de afgelopen jaren al veel werk gemaakt van het geschikt maken van informatie, vooral voor ouders. Daarnaast is er op landelijke schaal informatie beschikbaar voor specifieke groepen jeugdigen in het onderwijs, die ontsloten wordt via de pijler informatie⁷. Deze landelijke,

gelijke informatie krijgt in het samenwerkingsverband een aanvulling voor de praktische uitwerking in die regio (wat zijn de landelijke afspraken en wat betekenen die in deze regio?).

“Het was erg prettig om binnen het steunpunt de informatie die ik al kreeg van de school te kunnen bespreken. Ik merkte daardoor dat ik niet de enige was en dat meer mensen het best lastig vinden om hiermee te maken te krijgen. Die erkenning heeft ons erg geholpen om de stappen te zetten.”

De vertaalslag naar informatie voor jeugdigen vraagt vooral ook samenwerking met jeugdigen. Uit onderzoek⁸ blijkt dat zij veel belang hebben bij goede informatie. Passende en toegesneden informatie verlaagt bijvoorbeeld de drempel om hulp en ondersteuning te vragen en voorkomt zo escalatie. Het is goed om daarbij ook specifieke groepen jeugdigen voor ogen te houden en hun vertegenwoordigers (lokaal en landelijk⁹) te betrekken en beschikbare informatie te gebruiken. De Kinderombudsman heeft bijvoorbeeld een praktische [toolkit voor het betrekken van kinderen](#) bij besluiten die hen aangaan.

⁸ O.a. diverse deelonderzoeken in het kader van [Gelijke Kansen voor een diverse jeugd](#)

⁹ Bijvoorbeeld [Leerlingbelang voortgezet speciaal onderwijs](#) (LBVSO) of de adviesraad Eigenwijs (thuiszittende jeugdigen i.s.m. LAKS/Nr5 Foundation)

⁶ www.opvoedinformatie.nl biedt een goed voorbeeld van een werkwijze om informatie te valideren

⁷ Bijvoorbeeld de informatie van [Zorgeloos naar School](#) over jeugdigen met chronische beperkingen of de informatie van [Ziezon](#)

Bouwstenen pijler *informatie*

Pijler 2 Steunen

Het steunpunt zorgt voor praktisch advies, ondersteuning en begeleiding bij passend onderwijs.

Met de pijler steunen biedt het steunpunt advies, ondersteuning en begeleiding aan ouders en jeugdigen bij passend onderwijs. Ouders en jeugdigen gaan van deze pijler van het steunpunt het meest merken. Het is belangrijk dat zij zich veilig en vertrouwd voelen om zich bij hun vragen te laten ondersteunen. Een onafhankelijk werkend steunpunt is daarbij voor ouders en jeugdigen essentieel. Het is aan het samenwerkingsverband om de onafhankelijkheid van het steunpunt te borgen.

Om dit onafhankelijk werken goed te kunnen vormgeven is het volgende nodig:

- › Deskundigheid op het gebied van de begeleiding van de ouder- en jeugdigen¹⁰.
- › Bekendheid met de ins- en outs van ouderschap en de bijbehorende verantwoordelijkheden en kwetsbaarheden.
- › Goede aansluiting bij ouders en jeugdigen.

“Het is erg handig dat ik met mijn boosheid en verdriet over moeilijke situaties eerst kan uitrazen bij het steunpunt. Ze luisteren, oordelen niet, maar helpen me na die eerste emotie ook weer op weg met mijn vragen. En soms houden ze me ook een spiegel voor. Van hen kan ik dat hebben.”

¹⁰ Een goed kader hiervoor biedt o.a. [de ouderschapstheorie van Alice van der Pas](#)

Werken aan de onafhankelijkheid van het steunpunt vergt aandacht. Ouders en jeugdigen moeten erop kunnen vertrouwen dat de steun los staat van de procedures van het samenwerkingsverband en de belangen van scholen. Ouders en jeugdigen moeten kunnen sparren over een situatie, hun afwegingen kunnen delen, hun opstelling kunnen bespreken zonder dat dit onderdeel is van procedures. Dat vraagt het scheppen van de juiste voorwaarden voor het passende gedrag en de rol van het steunpunt.

“Ik kon mijn zorgen, mijn bedenkingen en mijn verwachtingen goed bespreken met de medewerker van het steunpunt. Ze werkte wel voor het samenwerkingsverband, maar speelde geen rol in de procedures die er gaande waren rond mijn zoon. Ik vond dat prettig: ik had echt het idee dat ik tegen haar alles kon zeggen en daardoor zelf de situatie ook beter aan kon.”

Het steunpunt op afstand organiseren van het samenwerkingsverband kan hierbij helpen. Aan de andere kant is juist ook van belang dat het steunpunt voldoende informatie en kennis heeft van het dagelijks functioneren van het samenwerkingsverband om effectief te kunnen werken.

Pijler 2 Steunen

Dit dilemma tussen enerzijds afstand van en anderzijds betrokkenheid bij het samenwerkingsverband wordt in overleg en afstemming met ouders en jeugdigen tot werkbare oplossingen gebracht. Hoe dat gebeurt ligt niet op voorhand vast. Dit leidt tot oplossingen waarbij onafhankelijk werkende steun naast de “korte lijnen” om effectief te kunnen handelen bij elkaar kunnen komen. Dit vraagt regelmatige uitwisseling van ervaringen door de verschillende samenwerkingspartners en op basis daarvan het bijstellen van de praktische uitvoering¹¹.

In dit ontwikkelingsproces komt ook de vraag naar voren hoe afspraken rond de positionering van het steunpunt door het bestuur en de stakeholders van het samenwerkingsverband worden getoetst en gevolgd. Afhankelijk van de gekozen vorm, de inrichting en de positie is het wenselijk om extra aandacht te hebben voor de rol en plek van ouders en jeugdigen in de medezeggenschap en de vraag of dit bijvoorbeeld bij een ondersteuningsplanraad belegd kan worden.

Steunen, in de dagelijkse praktijk van het steunpunt, bestaat daarmee uit een aantal kerntaken¹²:

- Centraal staat het werken *met en namens* ouders en jeugdigen. Dit is de feitelijke ondersteuning en begeleiding, bemiddeling en afstemming met het belang van jeugdigen en hun ouders voor ogen.

¹¹ Gebaseerd op de [handreiking onafhankelijke clientondersteuning](#) van de VNG waar gelijksoortige processen spelen en speelden

¹² Gebaseerd op en ontleend aan de kerntaken van sociaal werk en de [10 competenties](#) van sociaal werk

- Werken in de dynamiek van het samenwerkingsverband. Het steunpunt heeft lokale en regionale informatie over passend onderwijs. Die informatie wordt gebruikt om aan te sluiten op de vragen en behoeften van ouders en jeugdigen.
- Werken in de relatie met externe partijen die ondersteuning aan ouders en jeugdigen bieden.

Er zijn verschillende plekken waar ouders en jeugdigen voor hulp en ondersteuning terecht kunnen. Deze zijn lokaal en regionaal geregeld (bijvoorbeeld bij het sociaal werk en jongerenwerk) en soms ook landelijk (Onderwijsconsulenten, Ouders & Onderwijs, etc.). Naast formele, professionele organisaties zijn er vrijwilligersorganisaties die een rol vervullen in de ondersteuning van ouders en jeugdigen. Naast het veld van onderwijs gaat het hierbij vaak ook om de relatie tot zorg.

“Tijdens een voorlichtingsavond op de school van mijn dochter hoorde ik over het steunpunt. Ik heb wel even gearzeld, maar toch gebeld. Dat bleek een goede zet. Ik kon daar de lastige schoolsituatie rustig bespreken en ik kreeg goede adviezen om het gesprek aan te gaan. We zijn er nog niet, maar we zetten wel stappen.”

Het steunpunt richt zich op het hele proces van passend onderwijs en stemt de ondersteuning waar nodig af met die externe partijen. De concrete invulling van de pijler ‘steunen’ wordt besproken met de ouders en jeugdigen waarmee het steunpunt wordt ingericht en krijgt met die input vorm.

Bouwstenen pijler steunen

Het steunpunt biedt verschillende vormen van ondersteuning en sluit aan bij de behoeften van ouders en jeugdigen. Om die behoeften continu in kaart te brengen werkt het steunpunt samen met ervaringsdeskundigen (ouders en jeugdigen), organiseert het bijeenkomsten en stimuleert het contact tussen het steunpunt ouders en jeugdigen.

Het steunpunt biedt actief steun aan ouders en jeugdigen voor passend onderwijs. Scholen en samenwerkingsverband noemen het steunpunt als onafhankelijk werkende steun bij vragen naar en over passend onderwijs.

Het is voor ouders en jeugdigen duidelijk waar zij met hun vragen terecht kunnen en waar ze steun kunnen krijgen. De steunbehoefte bij ouders en jeugdigen is geïnventariseerd en het (regionale) netwerk van ondersteuningsmogelijkheden (onderwijs, zorg, etc.) is inzichtelijk.

Pijler 3 Signaleren

De ervaringen van het steunpunt zijn van waarde voor het (ontwikkelen en aanpassen van het) beleid van het samenwerkingsverband.

Met het informeren en steunen van ouders doet het steunpunt ervaring op met ouders en jeugdigen. Daarnaast doen ouders en jeugdigen zelf ervaring op met de uitvoering van passend onderwijs. Al deze ervaringen zijn van belang bij de kwaliteitsontwikkeling van passend onderwijs in het samenwerkingsverband. Deze informatie is ook belangrijk voor het bestuur van het samenwerkingsverband, de toezichthouders, de ondersteuningsplanraad en de schoolbesturen.

Het steunpunt bundelt signalen en brengt deze onder de aandacht van het bestuur van het samenwerkingsverband. Individuele situaties leveren lessen op. Door structureel en systematisch deze ervaringen te inventariseren worden ze beter in de beleidsvorming van passend onderwijs betrokken.

“In het steunpunt merkten we dat met name het gesprek met school over passend onderwijs bij ouders veel spanning opriep. We hebben daarop samen met een aantal ouders een thema-avond voor scholen georganiseerd over dat gesprek. Het was goed om die ervaringen uit te wisselen en het daarover te kunnen hebben.”

Signaleren helpt ook de invulling van de taken en activiteiten van het steunpunt. Een goed inzicht in de ondersteuningsbehoefte van ouders en jeugdigen zorgt ervoor dat met informatie en voorlichting beter kan worden aangesloten bij ouders en jeugdigen.

Ten slotte is het gebruik maken van de ervaringen van scholen, ouders en jeugdigen van belang voor de ontwikkeling van het steunpunt zelf. De precieze invulling van het steunpunt zal zich in de praktijk moeten uitwijzen en de gebruikservaring van alle betrokkenen is daarbij noodzakelijk.

Daarnaast verrijken de ervaringen de objectieve en gevalideerde informatie. Op die manier helpt het steunpunt ook toekomstige ouders en jeugdigen.

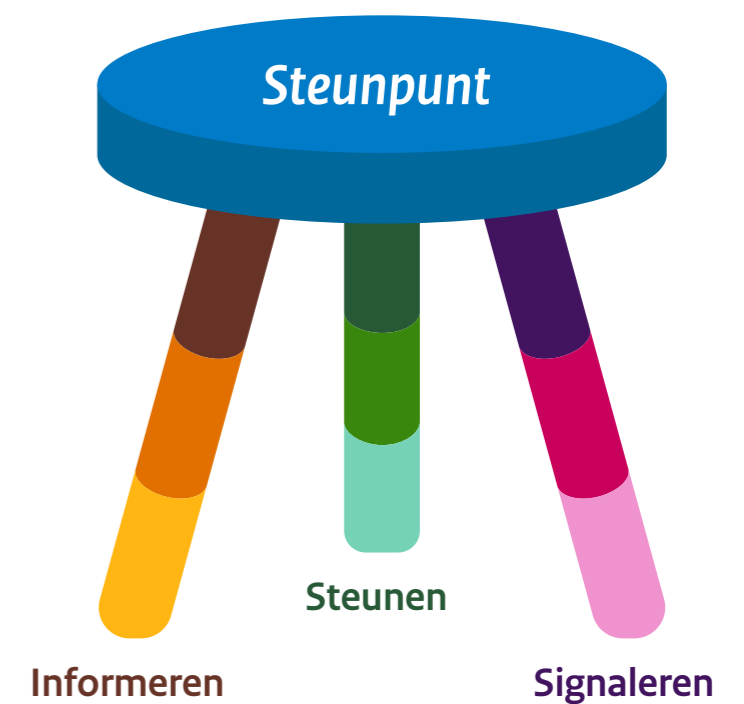
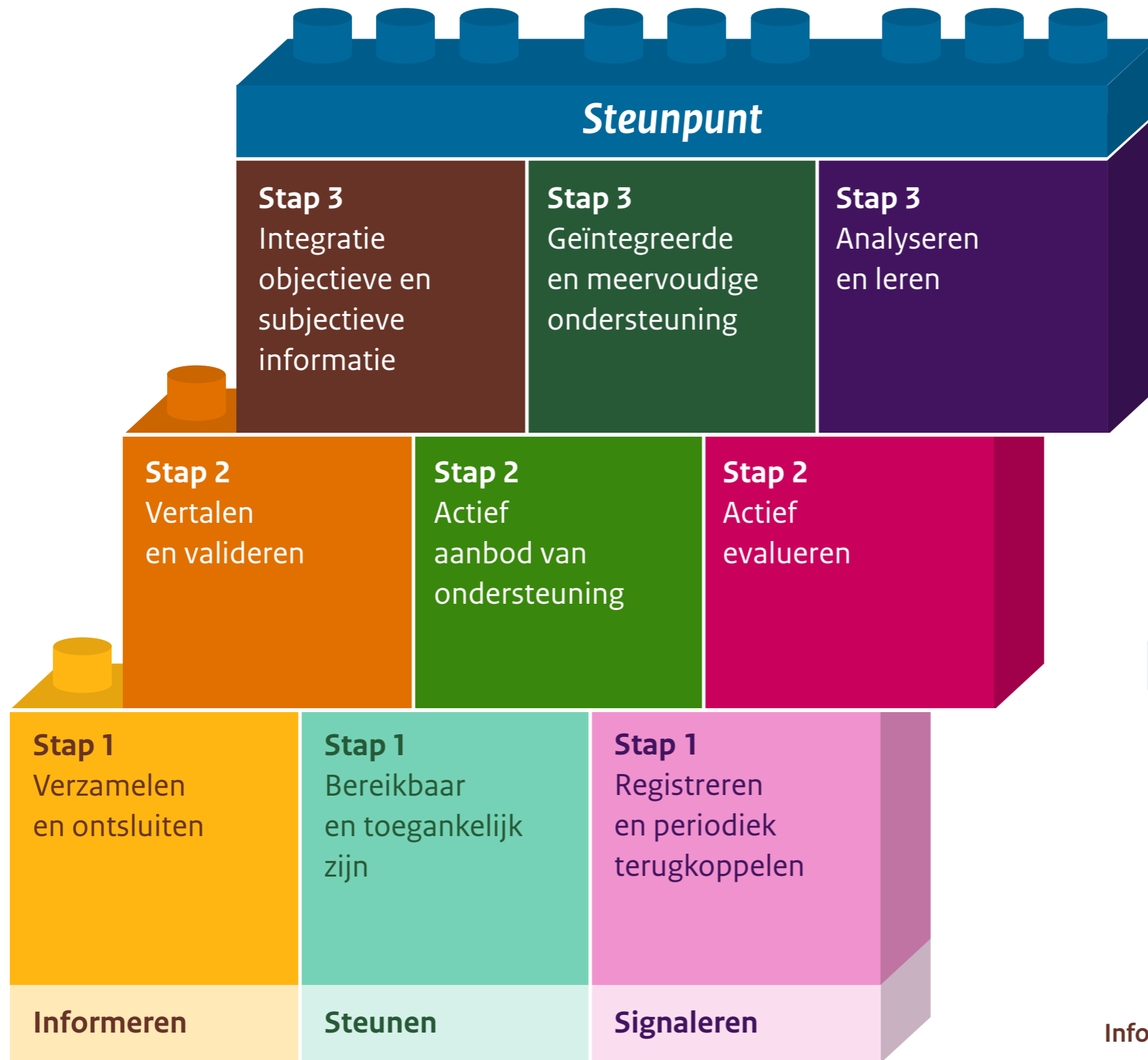
Bouwstenen pijler *signaleren*

Ervaringen van ouders en jeugdigen worden opgehaald, geanalyseerd en systematisch in beeld gebracht. Dit biedt actuele informatie over de (ervaren) praktijk van passend onderwijs en de rol van het steunpunt en zorgt ervoor dat het steunpunt zich kan ontwikkelen.

Ouders en jeugdigen wordt actief gevraagd om de ondersteuning en informatie te evalueren. Deze evaluaties worden betrokken in beleidsvorming binnen het samenwerkingsverband.

Vragen van ouders en jeugdigen en de gebruiksgegevens van de geraadpleegde informatie worden geanonimiseerd periodiek onder de aandacht gebracht van het bestuur van het samenwerkingsverband. Hierbij is onder andere aandacht voor de aard van de signalen, de afhandeling en de tijdsinvestering van de ondersteuning.

Acht stappen om een steunpunt op te zetten en te blijven ontwikkelen

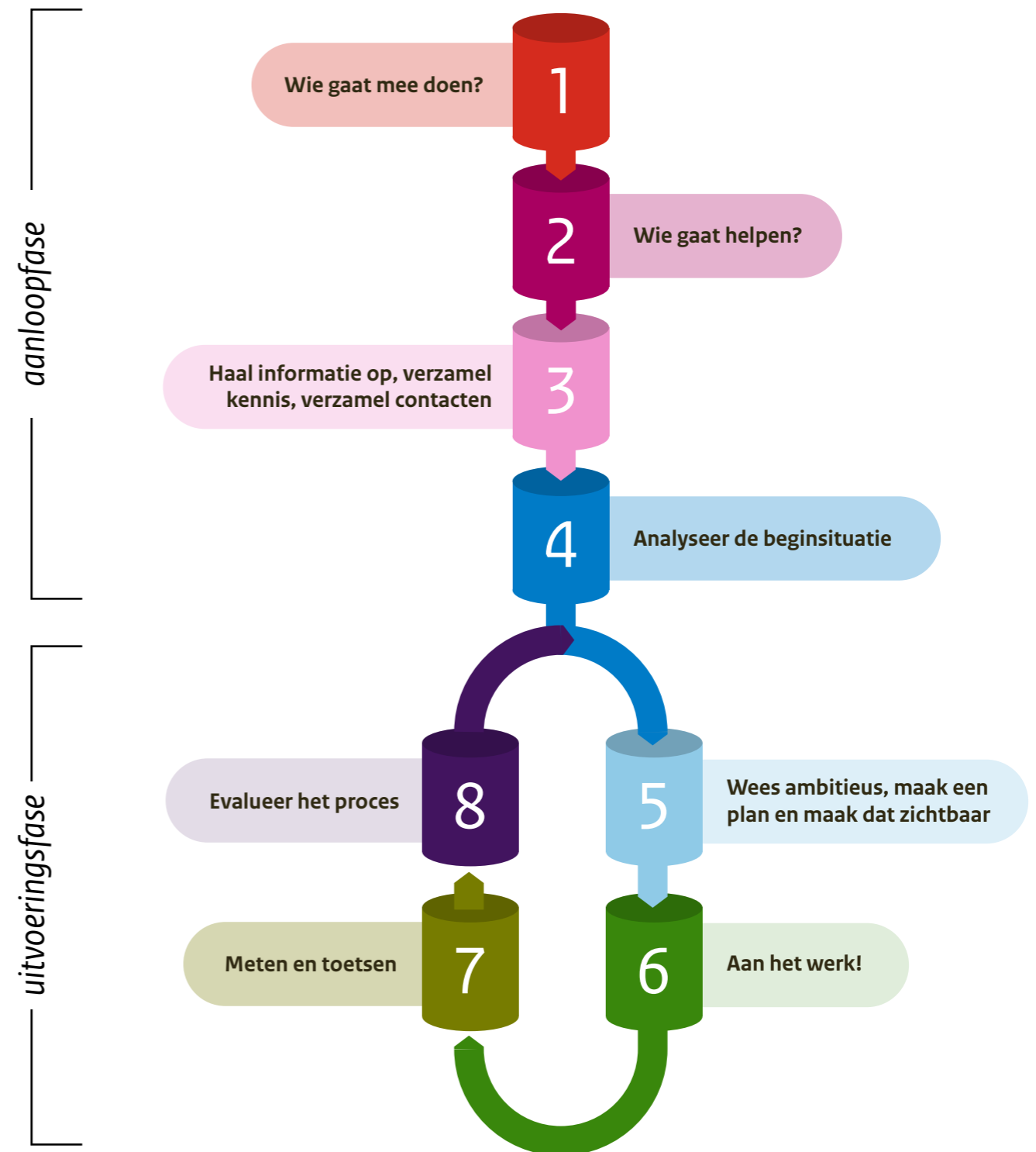
Stapsgewijs ontwikkelen we het steunpunt. Het samenwerkingsverband besluit samen met de samenwerkingspartners welke ontwikkelstappen in welke volgorde gezet worden. De bouwstenen voor informeren, steunen en signaleren maakten dat al inzichtelijk. Uiteindelijk krijgen alle steunpunten een invulling voor alle bouwstenen, maar er is de vrijheid om daarin eigen, bij de regio passende keuzes te maken.

Het stappenplan biedt inzicht in wat er in de verschillende fasen aan de orde is. De acht stappen vallen in twee hoofdfasen uiteen: de aanloopfase van voorbereiding (stap 1 tot en met 4) en de uitvoeringsfase (stap 5 tot en met 8).

De aanloopfase

Vanaf de start werkt het samenwerkingsverband met ouders en jeugdigen in bijvoorbeeld een werkgroep aan de organisatie en inrichting van een steunpunt.¹³ Ouders en jeugdinitiatieven zijn geïnformeerd over de vorming van het steunpunt en zullen zich ook actief melden om mee te denken. Zij worden ook actief betrokken, want in de aanloopfase is het belangrijk breed de wensen, belangen en verwachtingen te inventariseren. Dat voorkomt verrassingen verderop in het proces.

¹³ Ouders & Onderwijs en Ieder(in) hebben een inventarisatie gemaakt van bekende lokale en regionale ouderinitiatieven. Zij helpen graag bij het leggen van contacten

Acht stappen om een steunpunt op te zetten en te blijven ontwikkelen

De uitvoeringsfase

Na de aanloopfase volgt de uitvoeringsfase. De analyse is gemaakt, het is helder wat er moet gebeuren en met gebruik van de bouwstenen is inzichtelijk te maken wat de eerste doelen kunnen zijn.

Per pijler wordt met de samenwerkingspartners in de werkgroep vastgesteld wat al ontwikkeld is en wat een wenselijke vervolgstap kan zijn. De bouwstenen zijn daarbij behulpzaam en helpen inzicht te krijgen in wat er in welke pijler gedaan moet worden.

De analyse en de daaruit voortkomende ambities leveren een eerste plan op. Het is raadzaam dat plan vast te leggen en afspraken te maken over de evaluatiemomenten en criteria. Spreek af wat er zal worden uitgevoerd en ook hoe dit wordt vastgelegd en bijgehouden.

Na de planfase start de praktische uitvoering. De plannen worden uitgevoerd en ervaringen worden opgedaan. In deze fase is het van belang om ook al bezig te zijn met de volgende stap: meten en toetsen. Meten en toetsen gaat vooral om het zorgen voor gegevens voor evaluatie. Dit kan gaan om behandelde situaties, websitebezoeken, maar ook om de kosten die gemaakt worden en nog belangrijker: om wat het steunpunt oplevert.

Communicatie

In alle stappen is de communicatie met ouders en jeugdigen en met het brede netwerk van belang. Ouders en jeugdigen moeten weten dat een steunpunt ontwikkeld wordt of van start gaat, net als samenwerkingspartners (zoals gemeenten, zorgpartijen, sociaal werk) deze ontwikkeling moeten kunnen volgen. Communicatie is geen aparte stap in de acht stappen, maar geldt als een doorgaand aandachtspunt bij alle stappen.

Acht stappen om een steunpunt op te zetten en te blijven ontwikkelen

1 Wie gaat het doen?

Denk na over de plek, de positionering, een website en andere praktische zaken. Er is een actieve rol voor het samenwerkingsverband in het betrekken van de samenwerkingspartners. De toegankelijkheid en bereikbaarheid vragen aandacht. Het helpt om in deze fase van kwartier maken een vast aanspreekpunt te hebben voor ouders, jeugdigen en andere geïnteresseerden.

2 Wie gaat helpen?

De steunpunten worden ontwikkeld in samenwerking met ouders en jeugdigen. Dit zijn de relaties die het samenwerkingsverband al heeft (OPR, GMR, leerlingraden), maar denk ook aan andere relaties: ouder- en jeugdinitiatieven, ouder- en jeugdorganisaties, actieve ouders/jeugdigen, etc. Het werken met een vertegenwoordigende actieve werkgroep die gebruik maakt van eigen klankbordgroepen helpt bij het ontwikkelen van het steunpunt. In deze stap past ook het informeren naar de mogelijkheden bij andere partners zoals de gemeente en jeugdhulp.

3 Haal informatie op, verzamel kennis, verzamel contacten

De verzamelfase zorgt voor het breed ophalen van alle kennis, verwachtingen, belangen en wensen in de directe omgeving. Naast de cijfermatige gegevens over de procedures van passend onderwijs gaat het hierbij om informatie uit het brede netwerk van ouders en jeugdigen en de gemeente. Maak gebruik van de bereidheid van ouders en jeugdigen om zaken in te willen brengen.

4 Analyseer de beginsituatie

Analyseer aan de hand van de informatie uit de vorige stap de startsituatie voor het steunpunt. Wat is er al, waar vinden ouders en jeugdigen nu steun, wat mist daarin in de regio en, kijkend naar de bouwstenen van de pijlers: waar liggen de ontwikkelkansen? Waar kan worden aangesloten, wat is haalbaar en wenselijk. Zorg voor afstemming met de samenwerkingspartners.

Acht stappen om een steunpunt op te zetten en te blijven ontwikkelen

5 Wees ambitieus, maak een plan en deel dat

Bepaal het ambitieniveau voor de komende periode. Uiteindelijk ontwikkelt ieder steunpunt invulling voor alle bouwstenen van de pijlers. Leg vast wat de evaluatiecriteria zijn. Laat zien wat de plannen zijn, zodat iedereen (ouders, jeugdigen en andere relaties) op de hoogte is van wat er ontwikkeld wordt.

6 Aan het werk!

Bereik de streefdoelen uit het plan, ondersteun ouders, zorg dat scholen, ouders en jeugdigen het steunpunt weten te vinden. Hou het brede samenwerkingsnetwerk betrokken en zorg dat de informatie op orde komt, is en blijft. Zorg voor helderheid in de verwachtingen van het steunpunt. Door met ouders en jeugdigen te bouwen aan verbeteringen hou je grip op de ontwikkelingen.

7 Meten en toetsen

Leg vast wat vastgelegd moet worden aan de hand van de evaluatiecriteria. Meet wat zinvol is en zorg dat dat inzichtelijk wordt. Het zorgt voor beleidsinformatie voor het samenwerkingsverband, de scholen, de regio, de samenwerkingspartners en voor het steunpunt. Zoek, in de manier waarop je bijhoudt wat je doet, steeds naar de verbeterpunten.

8 Evalueren in proces

Vanaf stap 8 is het ontwikkelen van een steunpunt echt in gang. Er is een cyclus waarbinnen je plannen maakt, die plannen uitvoert, de bevindingen monitort en evalueert om nieuwe plannen, doelen en ambities mogelijk te maken. Kernvragen in de evaluatie zijn terugkerend van aard: Voor welk probleem was dit ook alweer de oplossing? Waarmee moeten we stoppen, waarmee moeten we vooral doorgaan en waar gaan we mee beginnen? Doen we de goede dingen op een goede manier en kunnen we het goed uitleggen en laten zien?

De praktijk

Bij de ontwikkeling van een steunpunt is het goed om met een aantal praktische zaken rekening te houden. Het is belangrijk om zicht te houden op de volgende zaken:

- › Het intern functioneren van het steunpunt.
- › Het functioneren van het steunpunt binnen de verantwoordelijkheid van het samenwerkingsverband.
- › Het functioneren in relatie tot de externe partijen in de regio.

Daarnaast spelen er nog specifieke vragen.

Vrijheid in keuzes

Elk samenwerkingsverband heeft de opdracht om te zorgen voor de drie pijlers, maar in die uitvoering en de aanpak kan ieder samenwerkingsverband zelf keuzes maken voor de inrichting, de positionering en de onafhankelijke invulling. Het samenwerkingsverband werkt samen met ouders en jeugdigen om het steunpunt te ontwikkelen, maar geeft leiding aan dit proces. Deze verantwoordelijkheid past binnen de wettelijke taak van het samenwerkingsverband.

Schaalgrootte

Een vraag die zich meteen aandient is die welke schaalgrootte geschikt is voor de regio waarin het steunpunt gaat werken. Elk samenwerkingsverband heeft de opgave een steunpunt te organiseren. Samen optrekken met regionale collega's

ligt voor de hand. Een vanzelfsprekende samenwerking is er tussen primair en voortgezet onderwijs, maar ook tussen buursamenwerkingsverbanden zijn verbindingen denkbaar.

“We hebben zo'n groot en wijdverspreid samenwerkingsverband dat we eigenlijk meteen zijn begonnen met het online inrichten van ouderinformatie. Ook de betrokkenheid van ouders hebben we op die online manier ingevuld. Het werkt goed en we hebben daardoor met veel ouders uit de hele regio contact.”

Soms volgt de passende schaalgrootte uit al bestaande samenwerkingen, maar ze kan ook volgen uit de organisatieregio van een ouderplatform dat al actief is in de regio of uit samenwerkingen van gemeenten. In Nederland kennen we meerdere regio-indelingen. Er is dus ruime keuze in de meest geschikte lokaal of regionaal werkende indeling. De gekozen regio houdt zo ook rekening met de logische samenwerkingen voor ouders en jeugdigen.

Het is goed om regionale ervaringen ook op landelijk niveau te delen zodat werkende praktijken elders navolging kunnen krijgen. De opgave geldt immers alle samenwerkingsverbanden in heel Nederland. Van elkaar leren ligt dus voor de hand.

De praktijk

Facilitering en maatschappelijke kosten- en batenanalyse

Het oprichten van een steunpunt kost tijd en ruimte. Ervaringsdeskundige ouders en regionale ouderorganisaties worden bij de organisatie en invulling betrokken en worden hiervoor gefaciliteerd¹⁴. Dat past ook bij twee van de doelstellingen van passend onderwijs: de leerling wordt gehoord en de ouder is gelijkwaardig partner. De organisatie, het onderzoek, het leggen van contacten, het organiseren van overleggen en bijeenkomsten vragen een investering die bij de verantwoordelijkheid van het bestuur van het samenwerkingsverband hoort. Landelijk wordt nagedacht over een aanbod om hierin te ondersteunen, maar de organisatie en uitvoering is een taak van de samenwerkingsverbanden.

De verantwoordelijkheid voor het inrichten van een regionaal steunpunt komt voort uit de behoefte aan steun bij ouders en jeugdigen en de positieve ervaringen die met die steun opgedaan zijn op een aantal plekken. De vanzelfsprekende plek van de verantwoordelijkheid voor een steunpunt is het samenwerkingsverband en als maatregel in de verbeteraanpak is dit ook zo opgenomen.

¹⁴ [Aangenomen motie Van den Hul c.s. over betrokkenheid van ouders en ouderorganisaties bij de organisatie van steunpunten](#)

De steunpunten zullen tot verbeteringen van passend onderwijs leiden.¹⁵ Zo is bekend dat in gebieden waar met ouderconsulenten gewerkt wordt (vooral in Noord-Kennemerland en Friesland) minder conflicten en geschillen voorkomen en de inzet van onderwijsconsulenten afneemt. Een goede verstandhouding met ouders en jeugdigen in passend onderwijs helpt om tot oplossingen te komen en kost door het voorkomen van escalaties minder inzet.

Er ligt een uitdaging om die maatschappelijke kosten- en batenanalyse in de komende periode vorm te geven zodat de investeringen in een steunpunt ook begrotingstechnisch verantwoord kunnen worden.

Regionaal netwerk

De informatie uit het brede netwerk levert waardevolle gegevens op over de praktijkervaring met passend onderwijs. Enerzijds is die te verkrijgen uit de bekende overlegstructuren (met ondersteuningsplanraad, medezeggenschapsorganen, intern begeleiders, zorgcoördinatoren, schoolleiders, besturen), anderzijds uit de externe partijen van de scholen (jeugdgezondheidszorg, sociaal werk, jongerenwerk, jeugdhulp).

¹⁵ [Beleidsnota evaluatie passend onderwijs november 2020](#)

De praktijk

Een derde vorm van netwerkinformatie komt uit het netwerk van ouders en jeugdigen, ouder- en jeugdgroepen, ouder- en jeugdorganisaties, jeugdigen uit specifieke groepen (bijvoorbeeld jeugdigen in het speciaal onderwijs). Deze zijn verschillend georganiseerd: soms via formele stichtingen met een bestuur, soms via sociale media of op een andere informele manier. LAKS heeft bijvoorbeeld samen met de Nr. 5 Foundation een landelijke thuiszittersraad opgericht die geconsulteerd kan worden en leerlingen binnen het voortgezet speciaal onderwijs verenigen zich in het LBVSO.

“Als een diverse groep ouderorganisaties hebben we contact met een groot netwerk van actieve oudergroepen. In veel regio’s zijn actieve ouders te vinden die ervaring hebben met passend onderwijs en graag meedenken over de steunpunten.”

Ook het betrekken van de ervaringen van ouders en jeugdigen die eerder met passend onderwijs te maken kregen, helpt bij het helder krijgen van de regionale opdracht. Ouders en jeugdigen met positieve én negatieve ervaringen in passend onderwijs zijn vaak graag bereid om mee te denken over verbeteringen van de ondersteuning¹⁶.

¹⁶ Een inspirerend voorbeeld van de bereidheid van ouders/jeugdigen is het [onderzoek van Verwey Jonker](#) naar de ervaringen van gezinnen die met Veilig thuis te maken kregen. Zij bevroegen 1200 gezinnen op hun ervaring met de maatregel, de achtergronden ervan en de ervaren hulp.

Tenslotte is ook de ondersteuning aan ouders en jeugdigen die in het kader van de Jeugdwet al geboden wordt onderdeel van het brede netwerk. Veel situaties van passend onderwijs hebben te maken met een combinatie van onderwijs- en jeugdhulpvragen. Ouders en jeugdigen moeten zoveel mogelijk op één plek geholpen kunnen worden en dat vraagt afstemming met de partijen die ermee bezig zijn.

Evalueren en meten

Het is belangrijk om te weten wat een steunpunt oplevert. Dat vraagt om evaluatie en het bijhouden van de resultaten van de aanpak. Met de collega-samenwerkingsverbanden en andere steunpunten kan bijvoorbeeld een serie meetgegevens worden opgesteld waarmee inzichtelijk kan worden gemaakt wat het steunpunt doet, wat het opbrengt en wat het kost. Deze kosten- en batenanalyse is vooral voor de wat langere termijn van belang, om zicht te houden op de uitgaven aan het steunpunt en om ook beter grip te krijgen op welke interventies goed werken. Dat start met “tellen” en “meten”, en wordt gevolgd door het samenvoegen van de ervaringen met het steunpunt van ouders, jeugdigen én scholen. Zo ontstaat een cyclus waardoor passend onderwijs steeds beter kan worden.

De praktijk

Zolang nog niet alle bouwstenen van het bouwstenenmodel ingevuld zijn, kunnen er stappen gemaakt worden in de verdere ontwikkeling. Maar ook als de bouwstenen zijn ingevuld blijft het zaak om op deze manier (plan – do – check – act) te blijven werken. Voor de kwaliteit van het steunpunt is het dus zaak om als samenwerkende partijen regelmatig de vraag te stellen of de goede dingen op de goede en controleerbare manier gedaan worden.

Werken met ouders en jeugdigen

Het is vanzelfsprekend dat het steunpunt aansluit bij ouders en jeugdigen. Dit is gemakkelijker gezegd dan gedaan. Het vaardig, passend, activerend en diversiteitsgevoelig communiceren vraagt meer dan alleen gesprekstechniek. Het is van belang dat ouders en jeugdigen ervaren dat de communicatie van het steunpunt past bij hun vraag om goed, passend geholpen te worden. Uiteraard is het toepassen van de privacy wetgeving daarbij het uitgangspunt. Kennisnet zette de vijf vuistregels voor omgaan met privacy op een rij.¹⁷

Passend communiceren betekent dat er oog is voor de ouders en de jeugdige, dat er samen gezocht wordt naar oplossingen en dat het steunpunt sensitief is voor de specifieke omstandigheden (waaronder normen en waarden) van deze ouder of jeugdige. Er zijn verschillende opleidingsmogelijkheden om hiermee aan de

¹⁷ [De vuistregels](#) uit de actuele privacywetgeving bij Kennisnet

slag te gaan. Dit gaat van inspiratiewerkshops over aansluiten bij ouders tot uitgebreide opleidingen in ouderbegeleiding.

Het is een uitdaging om voldoende ouders en jeugdigen uit de verschillende schoolsoorten te betrekken bij de het ontwikkelen van het steunpunt. Goede afstemming met de scholen en gebruik maken van hun communicatiemogelijkheden kunnen daarbij helpen.

Het betrekken van jeugdigen (en vooral jeugdigen die met passend onderwijs te maken hebben) vraagt extra aandacht¹⁸. Het is nog niet in elke regio gebruikelijk dat er een jongerenraad, een kinderraad of een kinderburgermeester is, al zijn ze op steeds meer plekken te vinden. Ook de leerling-geledingen van medezeggenschapsraden, en de kinder- medezeggenschapsraden kunnen behulpzaam zijn. Het maatschappelijke proces waarin jeugdigen meer en meer betrokken worden bij zaken die hen aangaan¹⁹ is integraal onderdeel van de ontwikkeling van het steunpunt.

¹⁸ [Leerlingbelang voortgezet speciaal onderwijs](#) (LBVSO) is bijvoorbeeld voor het bereiken van leerlingen in het (voortgezet) speciaal onderwijs graag behulpzaam

¹⁹ In overeenstemming met artikel 12 van de Rechten van het Kind: "ieder kind heeft het recht zijn mening vrijelijk te uiten in aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang moet worden gehecht"

De praktijk

Ervaring, deskundigheid, ervaringskennis, professionele kennis

Het werken aan een steunpunt vraagt voortdurend contact met de groepen die van invloed zijn op functioneren ervan.

In het steunpunt wordt gewerkt met actieve betrokken ouders en jeugdigen. Zij kunnen bijvoorbeeld een rol vervullen in de opvang of toeleiding van vragen en bij het begeleiden en organiseren van bijeenkomsten. Daarnaast kunnen ze signalen opvangen van wat er leeft onder ouders en jongeren.

Zorgvuldigheid in het werken met vrijwilligers is in het steunpunt een belangrijke opdracht. Dat vraagt blijvend samen zoeken naar balans tussen vrijwilligheid, vrijblijvendheid, werk, bekostiging, mogelijkheden en professionaliteit.

“In de tijd dat we bezig zijn als vrijwillige ouderorganisatie zijn we steeds beter ingevoerd geraakt in jeugdwet, jeugdzorg en onderwijs en bieden we ouders en jongeren al veel steun en een luisterend oor. Gelukkig wordt dat in de regio ook gezien. Nu maken we ook echt werk van die samenwerkingsrelaties, al is dat niet altijd gemakkelijk en gaat het nooit vanzelf. Die relatie vraagt voortdurend aandacht.”

In veel regio's zijn al ouders en jeugdigen actief in de ondersteuning bij vragen rond passend onderwijs. Zij hebben al veel deskundigheid, ervaring en kennis opgebouwd. Een deel van (nieuwe) actieve ouders en jongeren zal willen en

kunnen doorgroeien (door opleiding en begeleiding) naar een ervaringsdeskundige rol om meer begeleidende taken te vervullen. Het samenwerkingsverband kan hierin een rol spelen.

Ervaringsdeskundigheid vereist, zoals de term al stelt, dat de ervaring op een deskundige manier wordt ingezet. Ouders met ervaring met passend onderwijs zijn niet vanzelf ervaringsdeskundig. Het werken met de ervaringen van ouders vereist sensitiviteit, in eerste instantie in het werken in het steunpunt, maar ook breder binnen het onderwijs. In het steunpunt komen deze zaken op een organische manier bij elkaar en beïnvloeden elkaar²⁰.

Werken met ervaringen

Bij de vorming van de steunpunten is de rol van ervaringen van ouders en jeugdigen belangrijk. We zien die op verschillende plekken terug. Bijvoorbeeld in de rol van ervaringen in de betrokkenheid van ouders en jeugdigen in het steunpunt zoals die in de vorige paragraaf werd omschreven.

“We wilden leren van de situaties die we als samenwerkingsverband het lastigst vonden: moeilijke communicatie, misverstanden, boosheid en stroperige procedures. We hebben juist die ouders uitgenodigd om dat in een gesprek van hen te horen. Het werd een memorabele middag, waarbij het ons opviel hoe open al die ouders naar hun situatie konden kijken en bereid waren hun verhaal te delen.”

²⁰ [Humanitas](#) is een goed voorbeeld van een organisatie waarin vrijwilligheid, professionaliteit en ervaringsdeskundigheid samenkomt

De praktijk

Daarnaast zijn hun ervaringen belangrijk als aanvulling op de informatierol (pijler 1, stap 3) van het steunpunt omdat ze de feitelijke en objectieve informatie kleur geven. Op een manier die vergelijkbaar is met de 'klantreizen' van burgers, kan voor het steunpunt vanuit het perspectief van een ouder of jeugdige een procedure worden belicht.

Tenslotte spelen ervaringen een rol in de functie signaleren. Hierbij gaat het om leren van de ervaringen van gebruikers, door de ervaringen van gebruikers van het steunpunt systematisch te betrekken als waardevolle input voor regionale praktijk- en beleidsverbetering. Er zijn verschillende methodes om met die systematiek aan de slag te gaan en daar vorm aan te geven.

Aansluiten bij ontwikkelingen in de regio

In de aanloopfase (stap 1 tot en met 4) wordt met de samenwerkingspartners bedacht hoe het steunpunt vorm krijgt. Is er bijvoorbeeld een logische plek in de regio waarbij aangesloten kan worden? (Online) vindbaarheid en toegankelijkheid zijn een eerste stap, maar ook de praktische vindbaarheid en toegankelijkheid zal in deze fase aan de orde komen. De ontwikkeling van een steunpunt is een proces waarin nog regelmatig zal worden bijgestuurd en bijgesteld. Opportuniteit is dan ook handig: waar liggen de beste kansen en wat is een goede plek om te starten.

Aansluiten bij ontwikkelingen binnen de gemeenten kan het proces ook helpen. Er zijn gemeenten die actief participeren in de ondersteuning van zorg in onderwijs, andere gemeenten zijn verder gevorderd in de inrichting van (onafhankelijke) clientondersteuning²¹ of hebben zelf plannen voor de ondersteuning van ouders en jeugdigen, bij vragen rond verschillende domeinen (zorg, onderwijs en participatie).

Keuzes maken en visie ontwikkelen

Het inzicht uit de kwantitatieve en kwalitatieve gegevens is onderwerp van gesprek in de analysefase: het helpt om samen te kijken naar de gegevens, de verwachtingen van ouders en jeugdigen en zo het zwaartepunt van het steunpunt te kunnen aangeven. Het is de fase waarin besproken wordt welke oplossingen het steunpunt kan verzorgen en op welke manier dit het beste kan. Daar zijn variaties in mogelijk, al naar gelang de keuze die voor het steunpunt gemaakt wordt en de situatie in de regio.

Voorbeelden van zo'n keuze zijn te vinden bij bestaande steunpunten voor ouders. Allemaal bieden ze op de drie pijlers (informereren, steunen, signaleren) activiteiten en hebben ze ontwikkeling doorgemaakt. Toch verschillen de zwaartepunten. Zo kiest het ene steunpunt, vanuit de lokale behoefte voor nadruk op de pijler steunen, terwijl een ander de informatievoorziening centraal stelt.

²¹ Voorbeelden hiervan zijn te vinden op de website: regelhulp.nl/onderwerpen/clientondersteuning

De praktijk

Een derde steunpunt heeft met de pijler signaleren een effectieve manier gevonden om structurele oplossingen te bewerkstelligen. Zo ontstaat een eigen kleur, al naar gelang de ontwikkeling en de accenten die gelegd worden²².

In de bouwstenen is terug te zien dat ook de rol en positie van ouders en jeugdigen in de loop van de ontwikkeling kan wijzigen. Ouders en jeugdigen die actief zijn in de uitvoering van de taken van het steunpunt ontwikkelen zich ook en krijgen steeds meer ervaring.

Ouders en jeugdigen hebben overigens een beperkte houdbaarheid in het steunpunt (doordat kinderen van school gaan, jeugdigen ouder worden, hun betrokkenheid in de tijd kan veranderen). Dat betekent ook dat continue gezorgd moet worden voor het betrekken van nieuwe ouders en jeugdigen.

²² Concrete voorbeelden van bestaande steunpunten in verschillende vormen zijn bijvoorbeeld te vinden bij:
[Oudersteunpunt Noord-Kennemerland](#), [OCO Amsterdam](#), [Ouderplatform Zuid Holland Zuid](#)

Meer weten?

Neem contact op met
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap:
implementatiepassendonderwijs@minocw.nl
Netwerk LPO: secretariaat@netwerklpo.nl
Ouders & Onderwijs: vraag@oudersenonderwijs.nl
en 088-6050101
Sectorraad samenwerkingsverbanden vo:
kerngroepsectorraadswwvo@gmail.com
LAKS: info@laks.nl

Of kijk op de website:
[Steunpunt Passend Onderwijs po-vo](#)

Colofon

Procesbegeleider en tekstschrijver:
Mark Weghorst; Nederlands Centrum Jeugdgezondheid

Grafische vormgeving:
Ready for take-off, Den Haag

Dit is een uitgave van het Ministerie van Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap

Den Haag, oktober 2021

Deze leidraad is een coproductie van:

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

JONGPIT

OCO

